

CƠ SỞ CHO SỰ CAN THIỆP CỦA NHÀ NƯỚC VÀO NỀN KINH TẾ

**Kinh tế học khu vực công
Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright**

Huỳnh Thế Du

Bài giảng này được phát triển và cập nhật từ bài giảng năm 2013 của thầy Vũ Thành Tự Anh 1

Nội dung trình bày

- ❑ Nguyên nhân gây ra các thất bại thị trường
- ❑ Các loại thất bại thị trường
- ❑ Cơ sở cho sự can thiệp của nhà nước

Tại sao lại có thất bại thị trường?

3

Thất bại thị trường: Tổng quan

Phân bổ nguồn lực không hiệu quả

- ❑ Thị trường không cạnh tranh: *Tồn tại thế lực chi phối thị trường*
- ❑ Thị trường không đầy đủ: *Thị trường không đồng bộ*
- ❑ Thị trường mất cân bằng: *Những bất ổn kinh tế vĩ mô*
- ❑ Ngoại tác: *Tích cực và tiêu cực*
- ❑ Hàng hóa công: *Không có tính tranh giành và loại trừ*
- ❑ Thất bại về thông tin: *Thông tin bất cân xứng, không trung thực*
- ❑ Hành vi không hợp lý

Kết quả không như mong muốn

- ❑ Phân phối thu nhập: *Công bằng xã hội sv. hiệu quả kinh tế*
- ❑ Hàng khuyến dụ: *Nhà nước phụ mẫu sv. quyền tự quyết tối thượng của người tiêu dùng*

4

Thế lực thị trường: Nguồn gốc

- ❑ Kinh tế:
 - Lợi thế nhờ quy mô (độc quyền tự nhiên)
 - Lợi thế nhờ phạm vi
 - Không có sản phẩm thay thế
- ❑ Pháp lý:
 - Quyền sở hữu trí tuệ (patent, copyrights)
 - Nhà nước cho phép (hợp thức hóa độc quyền tự nhiên hay phục vụ mục tiêu của nhà nước)
- ❑ Kỹ thuật:
 - Ngoại tác mạng lưới
- ❑ Chính trị

5

Thế lực thị trường: Điều tiết

- ❑ Điều tiết dựa vào chi phí
- ❑ Điều tiết dựa vào khuyến khích
- ❑ Điều tiết dựa vào thị trường
- ❑ Điều tiết dựa vào biện pháp hành chính

6

Ngoại tác

- Ngoại tác xảy ra khi một bên làm tăng (giảm) chi phí/lợi ích của một (số) bên khác nhưng không thông qua giao dịch thị trường (không được phản ánh qua giá cả)
- Vì sao ngoại tác là thất bại thị trường?
- Sửa chữa thất bại thị trường do ngoại tác?
 - Giải pháp cá nhân
 - Giải pháp quản trị
 - Giải pháp thị trường
 - Giải pháp nhà nước

7

Hàng hóa công

- Hàng hóa công thuần túy có hai thuộc tính:
 - **Không tranh giành** (non-rival)
 - **Không loại trừ** (non-exclusive)
- Tại sao hàng hóa công là một thất bại thị trường?
- Hàng hóa công nào nên được cung cấp?
- Mức cung hàng hóa công tối ưu?
- Ai là người thích hợp cung cấp hàng hóa công?
- Ai là người thích hợp tài trợ hàng hóa công?

[xem lại bài giảng kinh tế học vi mô]

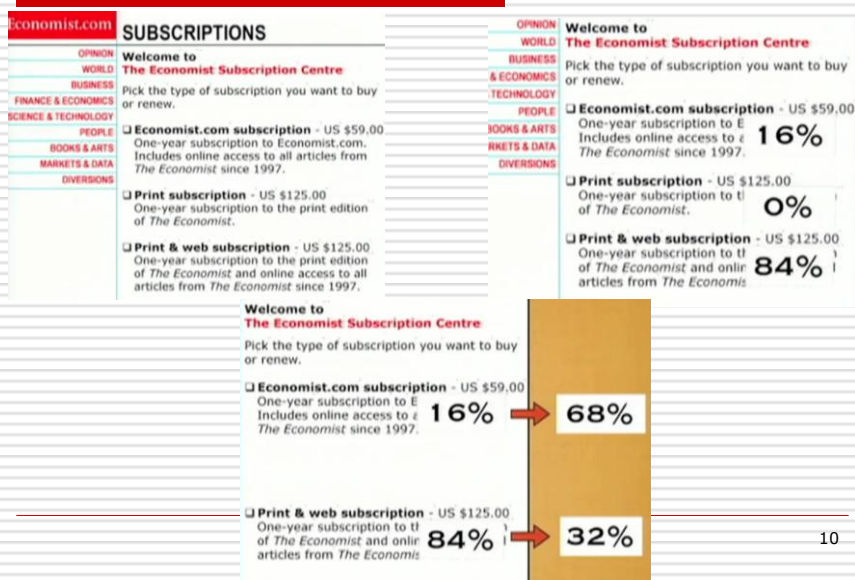
8

Thông tin bất cân xứng (AI)

- ❑ AI xảy ra khi trong giao dịch, một bên có lợi thế về thông tin so với (các) bên còn lại
- ❑ Các hệ quả:
 - ❑ Lựa chọn ngược (lựa chọn bất lợi) (adverse selection – AS)
 - ❑ Rủi ro đạo đức (tâm lý ỷ lại) (moral hazard – MH)
 - ❑ Vấn đề người ủy quyền - người thừa hành (principal-agent – PA)
- ❑ Các cách thức xử lý?

9

Kinh tế học hành vi

10

Hành vi không hợp lý

- ❑ Làm theo quán tính hay quá tự tin: Một người đã nghĩ về một vấn đề và đưa ra các phán xét thì ngại xem xét các quyết định với chứng cứ mới.
- ❑ Lựa chọn mặc định: Thường chọn nhưng không hẳn đã tốt nhất.
- ❑ Tương lai so với hiện tại: Các chi phí hay lợi ích trong tương lai thường bị chiết khấu quá lớn.
- ❑ Công bằng: Nhiều khi quá quan tâm đến lợi ích cá nhân.
- ❑ Rất khó biết được như thế nào là hành vi không hợp lý.

11

Bất bình đẳng

- ❑ Khái niệm về bất bình đẳng
- ❑ Đo lường bất bình đẳng
- ❑ Một số chính sách phúc lợi ở Việt Nam
- ❑ Rủi ro đạo đức do chính sách phúc lợi
- ❑ Biện pháp giảm chi phí rủi ro đạo đức
- ❑ Bàn thêm về biện pháp giảm nghèo

12

Các khía cạnh của bất bình đẳng

- ❑ Bất bình đẳng từ xuất phát điểm
 - Bất bình đẳng trong phân phối nguồn lực
- ❑ Bất bình đẳng trong quá trình
 - Bất bình đẳng về cơ hội
- ❑ Bất bình đẳng về kết quả
 - Bất bình đẳng về thu nhập

13

Tại sao nhà nước cần giảm bất bình đẳng?

- ❑ Xã hội coi trọng tính bình đẳng:
 - Hàm phúc lợi xã hội
- ❑ Cá nhân thiếu động cơ giảm bất bình đẳng
 - Bất bình đẳng có xu hướng tự lặp lại
 - Tính chất "hàng hóa công" trong tiêu dùng của người nghèo
 - Tuy nhiên, vẫn tồn tại tinh thần cộng đồng, gia đình
- ❑ Đánh đổi giữa hiệu quả và công bằng

14

Vai trò kinh tế của nhà nước

- ❑ Những các thức can thiệp của nhà nước để sửa chữa các thất bại thị trường?
- ❑ Khái niệm nhà nước
 - Cơ quan lập pháp, tư pháp, hành pháp
 - Nhà nước trung ương và chính quyền địa phương
- ❑ Vai trò kinh tế của nhà nước theo các trường phái khác nhau.
- ❑ Các nhân tố quyết định vai trò kinh tế của nhà nước.

15

Vai trò của nhà nước nên như thế nào?

		Giải quyết thất bại thị trường		Cải thiện công bằng
Chức năng tối thiểu		Cung cấp hàng hóa công thuần túy		Bảo vệ người nghèo
		Quốc phòng Luật pháp và trật tự Quyền sở hữu tài sản Quản lý kinh tế vĩ mô Y tế công cộng		Các chương trình chống nghèo Cứu nguy khi có thảm họa
Chức năng trung gian	Xử lý các ngoại tác	Điều tiết độc quyền	Xử lý thông tin không hoàn hảo	Cung cấp dịch vụ BHXH
	Giáo dục cơ bản Bảo vệ môi trường	Điều tiết các tiện ích thiết yếu [như điện nước] Chính sách chống độc quyền	Bảo hiểm (y tế, nhân thọ, hưu trí) Điều tiết tài chính Bảo vệ người lao động	Tái phân bổ lương hưu Trợ cấp gia đình Bảo hiểm thất nghiệp
Chức năng tích cực		Phối hợp hoạt động tư nhân Nuôi dưỡng các thị trường Các sáng kiến về cụm		Phân phối lại Phân phối lại tài sản
Có nên đặt vấn đề về vai trò chủ đạo của nhà nước hay KTNV?				